

بررسی اثر رشد شاخص اقتصاد دانش‌بنیان بر رشد رژیم نهادی و اقتصادی (سهولت کسب‌وکار) بر کشورهای اسلامی (با استفاده از مدل پانل ور)

مقداد محمودی^۱

نعمت فلیحی پیربستی^۲

مرجان دامن کشیده^۳

شهریار نصیبیان^۴

تاریخ دریافت مقاله: ۱۴۰۰/۰۲/۰۲ تاریخ پذیرش مقاله: ۱۴۰۰/۰۲/۲۰

چکیده

در این مقاله سعی شده است؛ با استفاده از روش‌های اقتصادسنجی به بررسی اثر رشد شاخص اقتصاد دانش‌بنیان بر رشد رژیم نهادی و اقتصادی (سهولت کسب‌وکار) بر کشورهای اسلامی (با استفاده از مدل پانل ور) پرداخته شود به‌گونه‌ای که تأثیر تجربی این ارتباط مورد تجزیه و تحلیل قرار گیرد. جامعه آماری مورد مطالعه این پژوهش شامل کشورهای اسلامی و چندمذهبی (بخش کثیری از جمعیت مسلمان هستند) می‌باشد. بر اساس دسترس بودن اطلاعات کشورهای مورد مطالعه شامل؛ آذربایجان، اردن، ازبکستان، اندونزی، ایران، پاکستان، تاجیکستان، ترکیه، تونس، سودان، قرقیزستان، قزاقستان، لبنان، مصر، هند می‌باشد. قلمرو زمانی تحقیق در بازه ۲۰۰۹ الی ۲۰۱۹ می‌باشد. برای جمع‌آوری آمار و اطلاعات کمی مورد نیاز از جداول آماری و بانک‌های اطلاعاتی جهانی و صندوق بین‌المللی پول و از مدل اقتصادی سنجی پانل خود رگرسیون ساختاری استفاده شده است. با استفاده از آزمون فیشر و آزمون هم‌انباشتگی جوهانسن ایستایی و روابط بلندمدت متغیرها مورد بررسی قرار گرفت نشان داده شد همه متغیرها در سطح صفر و بر اساس نتایج آماره اثر و حداکثر مقدار ویژه پنج رابطه بلندمدت در سطح ۰٫۹۵ بین متغیرها وجود دارد. در ادامه با استفاده از تحلیل شوک‌ها و تجزیه واریانس نشان داده شد که رشد شاخص اقتصاد دانش‌بنیان بر رشد رژیم نهادی و اقتصادی (سهولت کسب‌وکار) بر کشورهای اسلامی تأثیرگذار می‌باشند.

کلمات کلیدی

شاخص اقتصاد، دانش‌بنیان، رژیم نهادی و اقتصادی (سهولت کسب‌وکار)، کشورهای اسلامی.

۱- گروه اقتصاد، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران. meghdad411@gmail.com

۲- گروه اقتصاد، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران. (نویسنده مسئول). nfalihi@gmail.com

۳- گروه اقتصاد، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران. m.damankeshideh@yahoo.com

۴- گروه اقتصاد، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران. sh_nessabian@iauctb.ac.ir

در دنیای پرتحمل امروز، دانش و نوآوری اساسی ترین عامل پیشرفت در عرصه های صنعتی و اقتصادی محسوب می گردد. اقتصاد یک کشور وقتی شکوفا می شود که بستر لازم برای نوآوری و حضور در بازارهای رقابتی جهانی فراهم شود. حرکت به سوی نوآوری و ایجاد تغییر در ترکیب محصولات و خدمات در قلمرو فعالیت های یک کسب و کار دانش بنیان قرار دارد. از این رو کسب و کارهای دانش بنیان نقش مهمی در اثربخشی تولید، تبلور دانش در محصولات و خدمات جدید، ارتقاء سطح اقتصاد و رفاه، تولید ثروت و ارزش افزوده در یک جامعه ایفا می کنند. این کسب و کارها بیشتر از سایر بنگاه های اقتصادی خود را با تغییر و تحولات نوظهور در محیط کسب و کار همگام نموده و برای بقاء در محیط های رقابتی تلاش می کنند. نظام ابداعات و اختراعات شامل شبکه ای از مؤسسات، قوانین و فرآیندهایی است که بر روش های خلق، کسب، انتشار و استفاده از دانش تأثیر می گذارد. این نظام می تواند محیطی را ایجاد کند که در آن بخش تحقیق و توسعه پرورش یابد. این کار باعث افزایش ابداعات (کالاهای جدید، فرایندهای تولیدی جدید و دانش جدید) و به دنبال آن باعث افزایش بهره وری و رشد اقتصادی می شود. همچنین تحقیق و توسعه و اثر سرریز آن در سطح داخلی و بین المللی از طریق ابداع و نوآوری موجب پیشرفت فناوری شده و رشد اقتصادی را تسهیل می کند (بهبودی و امیری، ۱۳۸۹).

در تعاریف اقتصاد دانش بنیان در کشورهای مختلف همگرایی دیده نمی شود و تعریف منسجم مورد توافقی هم در ارتباط با آن ارائه نشده و تعاریف نظری این مفهوم نیز دارای وضعیتی مشابه هستند. از دیدگاه سازمان همکاری های اقتصادی و توسعه اقتصاد دانش بنیان گونه ای از اقتصاد است که به طور مستقیم بر پایه تولید، توزیع و استفاده از دانش و اطلاعات بنا شده باشد. در کشورهای پیشرفته مبتنی بر اقتصاد دانش محور، تعامل حرکت توسعه ای با تحولات دانشی در فرآیند تولید کالاها و خدمات در این کشورها شدت یافت. اضافه شدن عامل دانش به سایر عوامل تولید تحولی را به وجود آورد که به آن اقتصاد دانش محور، اقتصاد شبکه و در تلفیق با جهانی شدن، اقتصاد نوین گفته می شود (باصری و همکاران، ۱۳۹۰). فضای کسب و کار از جمله شاخص های تعیین کننده وضعیت اقتصادی هر کشور است که با استناد به آن می توان به بررسی و تجزیه و تحلیل شرایط اقتصادی هر کشور پرداخت. محیط فضای کسب و کار در کشورها هر چه شفاف تر و رقابتی تر باشد منجر به افزایش سلامت اقتصادی کشورها و اتخاذ سیاست های مطلوب شده و روند بهبودی شاخص های اقتصادی را در پی خواهد داشت. در این راستا بررسی وضعیت شاخص های کسب و کار می تواند در ایجاد و توسعه فضای کسب و کار در کشور مثمر ثمر باشد. آنچه مسلم است اصلاح فضای کسب و کار و بهبود شاخص های مزبور در عرصه جهانی نه تنها گامی مثبت و اساسی در جهت تقویت جنبه مشارکت بخش خصوصی در عرصه اقتصاد و ارتقاء سطح اشتغال و تولید در کشور محسوب می شود بلکه به طور قطع از منظر سرمایه گذاران خارجی از جمله مهم ترین نما گرها برای ورود به کشور میزبان و شرط لازم برای ارتقا و تسهیل جریان ورود فناوری به کشور می باشد (بختیاری و

فصلنامه مدیریت کسب و کار، شماره پنجاه و یک، پائیز ۱۴۰۰

شایسته، ۱۳۹۱). حرکت بسیاری از کشورهای اسلامی به سمت اقتصاد دانش‌بنیان و تولید محصولات دانش‌بنیان با ارزش افزوده بالا، این سؤال مطرح می‌شود که آیا رشد شاخص‌های اقتصاد دانش‌بنیان بر روی رشد سهولت فضای کسب و کار کشورهای اسلامی تأثیرگذار است؟ برای نیل به پاسخ‌گویی به سوال در ادامه مقاله به صورت زیر سازمان‌دهی شده است: در بخش دوم مرور ادبیات، در بخش سوم روش‌شناسی و در بخش چهارم برآورد مدل و تحلیل یافته‌ها و بخش پنجم نتیجه‌گیری می‌باشد.

ادبیات تحقیق

بررسی رابطه بین رشد شاخص‌های دانش‌بنیان و سهولت فضای کسب و کار

روستو از اولین اقتصاددانانی است که به طور رسمی تأثیر دانش در تولید و توسعه را مورد توجه قرار داده است. (متوسلی، ۱۳۸۲) و اقتصاددان دیگری که تأثیر دانش را در اقتصاد به طور خاص مورد توجه قرار داده است، اقتصاددان مکتب اتریشی، شومپیتر است. در دیدگاه شومپیتر، گسترش فعالیت‌های اقتصادی با پدید آوردن نوآوری‌های جدید حوزه اختراعات و شیوه‌های جدید تولید را بسط و گسترش می‌دهد و بدین ترتیب کالاهای بسیاری در بازار وارد می‌شوند (متوسلی، ۱۳۸۲) اما بخش مهمی از اندیشه‌های اقتصادی دانش‌گرا در عصر جدید، محصول نظریات دانشمندان نئوکلاسیک هستند. در دیدگاه نئوکلاسیک، پیشرفت فناوری موجب کاهش قیمت‌ها می‌شود. در نتیجه تقاضا برای کالاها و سپس تقاضا برای نیروی کار و دستمزدها افزایش می‌یابد همچنین پیشرفت فناوری موجب افزایش عمومی درآمدها در همه گروه‌ها می‌شود. نئوکلاسیک‌ها معتقدند پیشرفت فناوری و بهبود کیفیت نیروی کار موجب افزایش بازده نیروی کار می‌شود. نئوکلاسیک با معتقدند پیشرفت فناوری و بهبود کیفیت نیروی کار موجب افزایش بازده نیروی کار می‌شود. آلین یانگ با معرفی، بازدهی فزاینده به مقیاس رشد علمی مفهوم صرفه‌های خارجی را گسترش و تعمیم می‌دهد، وی معتقد است بازده صعود تا زمانی رخ می‌دهد که تحولات کیفی در صنایع قدیمی موجب ایجاد محصولات و زمینه‌سازی بازار جدید شود. از دیدگاه وی رشد علمی موجب رشد منابع می‌شود (متوسلی، ۱۳۸۲). در مدل رشد نئوکلاسیک که محصول پژوهش‌ها و اندیشه‌های سو لو است، پس از تصریح تابع دو متغیری تولید شامل متغیرهای، حجم سرمایه و نیروی کار، بخشی از رشد اقتصادی کشورها توضیح داده نشده باقی می‌ماند. وی این بخش تبیین نشده را که به و پسماند سو لو مشهور بود، بیشتر مورد تدقیق قرار داد. وی پس از مشاهده رفتار نظام مند غیرتصادفی این جزء تبیین نشده به وجود عامل مؤثر و مهم دیگری در تابع تولید پی برد و آن را عامل پیشرفت فنی و بهره‌وری نامید.

بررسی اثر رشد شاخص اقتصاد دانش بنیان... / محمودی، فلیحی پیربست، دامن کشیده و نصابیان

رژیم نهادی و محرک اقتصادی پایه اقتصاد دانش بنیان است. نظام اقتصادی دانش بنیان باید دارای کمترین میزان نوسان در قیمت باشد، تجارت جهانی آزاد بوده و صنایع داخلی نباید از قوانین حمایتی برخوردار باشند که این امر باعث افزایش رقابت و باعث کار آفرینی در اقتصاد داخلی می‌گردد. هزینه‌های دولت و بودجه کنترل شده و سیستم مالی، توانایی تخصیص منابع برای سرمایه‌گذاری‌های سالم را داشته باشد (چن و داهلمن، ۲۰۰۴)

نظریه‌های، اقتصاد نهادگرایی که عامل نهادی را وارد تحلیل‌های رشد نموده و عواملی نظیر نظام سیاسی، رفتار حاکمان، سیاست‌های عمومی، فرهنگ، و مذهب را که در الگوهای قبلی رشد مفروض گرفته می‌شدند، از عوامل مهم تفاوت عملکرد اقتصادی کشورها معرفی کردند؛ چراکه نهادها را شکل‌دهنده محیط اقتصادی کشورها می‌دانستند و عامل اصلی عقب‌ماندگی برخی کشورها را نه کمبود سرمایه بلکه نبود بستر نهادیند بیان مولد اقتصادی بیان می‌کردند (رودریک و همکاران، ۲۰۰۴) نهادها ساختاری انطباق‌پذیر با بعد ارزشی بسیار قوی هستند که اعضای آن زندگی خود را متکی به آن دانسته و هرگونه تغییر یا از بین رفتن آن، اثرهایی را بر اعضای نهاد و کل جامعه دارد. نهاد یک سازمان اجتماعی است، سازمانی که خارق‌العاده است و از اول بوده و از بین رفتنی نیست و مانند خانواده، مذهب، اجتماع، دولت، اقتصاد (بازار)، و آموزش و پرورش است (استونر و همکاران، ۱۳۸۹). نهاد، مفهومی گسترده است که به اشکال مختلف تعریف می‌شود. ولی متاسفانه تعریف روشن و قابل‌سنجشی وجود ندارد که بر آن اجماع نظر باشد. اگر طیف وسیعی از تعریف نهادها را در نظر بگیریم که در متون اقتصادی سیاسی فعلی وجود دارند، یک سوی این طیف، تصور نهادها به عنوان قواعد بازی در یک جامعه و تعریف نورث^۲ (۱۹۹۰) از نهاد که جامع‌ترین است قرار داشته که بیان می‌کند. نهادها، قوانین بازی در جامعه‌اند، یا به عبارتی سنجیده‌تر، قیودی وضع شده از جانب بشر هستند که روابط متقابل انسان‌ها را با یکدیگر شکل می‌دهند. در نتیجه، نهادها باعث ساختارمند شدن انگیزه‌های نهفته در مبادله‌های بشری می‌شوند، چه این مبادله‌ها سیاسی باشند چه اقتصادی یا اجتماعی» (همان منبع)، در یک تعبیر کلی، نهادها مشتمل بر باورها، رفتارها (حوزه عقلایی و غیر عقلایی)، سنت‌ها، ضوابط و مقررات حقوقی‌اند که پیرامون یک هسته اصلی، مجموعه هماهنگی را شکل می‌دهند (نورث، ۱۹۹۰)، از این لحاظ، نهادها خوب به عنوان ایجاد کننده یک ساختار انگیزشی مطرح هستند که باعث کاهش ناطمینانی، تشویق کارایی و در نتیجه، کمک به بهبود عملکرد اقتصادی می‌شوند. از سوی دیگر، طیف رویکرد سازمانی به نهادها مد نظر است و شکل ویژه‌ای به مفهوم کلی نهادها داده است که طرح‌های سازمانی و رویه‌ای و چارچوب‌های مقرراتی خاص را شامل می‌شوند. چنین نهادهایی ابتدا به واسطه تسریع انتخاب‌های سیاسی بهتر، عملکرد اقتصادی را

فصلنامه مدیریت کسب و کار، شماره پنجاه و یک، پائیز ۱۴۰۰

تحت تاثیر قرار می‌دهند. طرح‌هایی مانند استقلال بانک مرکزی، اطلاعات بودجه ای متوازن، و طرح توافق های تجاری بین‌المللی در این طیف از تعاریف نهادی می‌گنجد. نورث (۲۰۰۶) بحث می‌کند که هر یک از دو نوع چارچوب نهادی و نهادهای اقتصادی مورد بحث، سازمان‌هایی متناسب با خود را به وجود می‌آورند و در هر یک از این دو نوع چارچوب نهادی مفروض، سازمان‌ها نیز به نوبه خود و به منزله بازیگران، کار کرد ویژه‌ای دارند. سازمان‌هایی که در یک اقتصاد به وجود می‌آیند از یک سو، ساختار بازده آن اقتصاد را منعکس می‌کنند و از سوی دیگر، جهت‌گیری سرمایه‌گذاری این سازمان‌ها در مهارت‌ها و دانش نیزه ساختار انگیزه‌ها را منعکس خواهد کرد. همان‌طور که دیده می‌شود، نوع سرمایه‌انسانی که توسط سازمانها و افراد انباشت می‌شود، متاثر از چارچوب نهادهای اقتصادی است. چارچوب نهادهای اقتصادی مشوق تولید، باعث می‌شود تا بازده سرمایه‌گذاری در سرمایه‌انسانی مولد افزایش یابد و از این راه، افراد برای سرمایه‌گذاری در سرمایه‌انسانی مولد، انگیزه بیشتری پیدا کنند (رودریک و همکاران، ۲۰۰۴). علاوه بر این، آنان انگیزه پیدا می‌کنند که در سرمایه‌فیزیکی مولد و همچنین در خلق، جذب، و کاربرد تکنولوژی‌های مولد که مکمل سرمایه‌انسانی مولد هستند، سرمایه‌گذاری کنند و همراه با آن، تولید کل اقتصاد را افزایش دهند (پریتچت^۳، ۲۰۰۶). این‌ها همگی در چارچوب نهادهای اقتصادی مشوق فعالیت‌های بازتوزیعی، به گونه دیگری است. در این چارچوب نهادی، افراد انگیزه بیشتری پیدا می‌کنند تا سرمایه‌گذاری خود در سرمایه‌انسانی، سرمایه‌فیزیکی، و تکنولوژی را به سمت فعالیت‌های رانت‌جویانه سوق دهند که همزمان، در سطح معینی از عوامل تولید، تولید کل اقتصاد در مقایسه با یک چارچوب نهادی مشوق تولید کاهش می‌یابد (گیفسون^۴، ۲۰۰۱).

پیشینه تحقیق

شقایق شهری (۱۳۹۶) در مقاله‌ای به بررسی نقش اقتصاد دانش‌بنیان در همگرایی تجاری کشورهای اسلامی رویکرد برون‌گرایی (اقتصاد مقاومتی) پرداختند نتایج نشان می‌دهد شاخص ترکیبی اقتصاد دانش‌بنیان طبق انتظار نظری اثر مثبت بر تجارت دوجانبه کشورهای عضو کنفرانس اسلامی دارد؛ به طوری که بهبود هر واحدی شاخص اقتصاد دانش‌بنیان در کشور میزبان در حدود ۵/۵۱ میلیون دلار بر حجم تجارت دو طرفه میان کشورهای یادشده می‌افزاید. این نکته می‌تواند دلیلی بر ضرورت اصلاح نهادی و ساختاری توسعه اقتصاد دانایی محور و همکاری‌های بیشتر بین کشورهای منطقه تلقی شود.

کیمیائی و ارباب‌افضلی (۱۳۹۵) بر این اساس هدف مطالعه حاضر بررسی تأثیر عوامل نهادی حکمرانی و مؤلفه های منتخب اقتصاد دانش‌بنیان انباشت هزینه‌های تحقیق و توسعه، سرمایه‌انسانی و فناوری اطلاعات و ارتباطات و متغیر قیمتی نرخ ارز بر صادرات اقتصادهای نوظهور طی دوره زمانی

بررسی اثر رشد شاخص اقتصاد دانش بنیان... / محمودی، فلیحی پیربست، دامن کشیده و نصابیان

(۱۹۹۹ - ۲۰۱۳) است. نتایج مطالعه که به روش داده های پائل انجام گرفته، بیانگر تأثیر مثبت و معناداری شاخص حکمرانی خوب بر صادرات است. همچنین مؤلفه های دانش (انباشت تحقیق و توسعه داخلی، انباشت فناوری اطلاعات و ارتباطات و انباشت هزینه های آموزشی به عنوان جانشین سرمایه انسانی) تأثیر مثبت و معناداری بر توسعه صادرات اقتصادهای نوظهور دارند

امینی و همکاران (۱۳۹۴) تأثیر مؤلفه های اقتصاد دانش بنیان در رشد اقتصادی ایران را طی سالهای ۱۳۵۴ تا ۱۳۹۱ بررسی کردند. نتایج پژوهش آنها نشان داد که میان محورهای انگیزه اقتصادی و رژیم نهادی (صادرات کالا و خدمات)، زیرساخت های فناوری اطلاعات و ارتباطات، نظام اختراع نوآوری و رشد اقتصادی ارتباط مثبت و معنادار و میان هزینه های تحقیق و توسعه به منظور تولید ناخالص داخلی با رشد اقتصادی، رابطه منفی و معناداری دیده شده است.

حاجی حیدری و سید جوادین (۱۳۹۰) به بررسی توسعه و تغییر مدل کسب و کار با بکارگیری رویکرد پویایی سیستم ها پرداخته اند. بررسیهای مذکور نشانگر این واقعیت مهم است که علی رغم ایجاد ارزش ناشی از کاهش هزینه ها با بهبود کیفیت، نحوه ی توزیع ارزش ایجاد شده در زنجیره به عوامل متعددی چون عکس العمل ارکان تأثیرگذار در سیستم و رفتار پویای گل ارکان بستگی دارد.

روش تحقیق

این مطالعه از حیث هدف کاربردی و از نظر جمع آوری داده ها و اطلاعات توصیفی از نوع علی می باشد. روش شناسی از نوع پس رویدادی است. در این تحقیق تلاش شده است؛ تا با تبیین تئوریک و طراحی یک مدل و با استفاده از روش های اقتصادسنجی به بررسی تأثیر شاخص اقتصاد دانش بنیان بر روی رشد سهولت فضای کسب و کار در کشورهای اسلامی پرداخته می شود به گونه ای که تأثیر تجربی این ارتباط مورد تجزیه و تحلیل قرار گیرد. جامعه آماری مورد مطالعه این پژوهش شامل کشورهای اسلامی و چندمذهبی (بخش کثیری از جمعیت مسلمان هستند) می باشد. بر اساس دسترس بودن اطلاعات کشورهای مورد مطالعه شامل؛ آذربایجان، اردن، ازبکستان، اندونزی، ایران، پاکستان، تاجیکستان، ترکیه، تونس، سودان، قرقیزستان، قزاقستان، لبنان، مصر، هند می باشد. قلمرو زمانی تحقیق در بازه ۲۰۰۹ الی ۲۰۱۹ می باشد. برای جمع آوری آمار و اطلاعات کمی مورد نیاز نیز، از جداول آماری و بانک های اطلاعاتی جهانی و صندوق بین المللی پول استفاده شده است.

تعریف مدل تحقیق

هدف اصلی مطالعه حاضر بررسی تأثیر اقتصاد دانش بنیان بر رشد اقتصادی کشورهای اسلامی می باشد

فصلنامه مدیریت کسب و کار، شماره پنجاه و یک، پائیز ۱۴۰۰

برای بررسی فرضیه‌های پژوهش از مدل پایه‌ای اقتصاد سنجی برگرفته از مطالعات رشد اقتصادی مدل بارو سالای مارتین به شرح زیر است استفاده خواهد شد:

$$CAP_{it} = \alpha_0 + \beta_1 GDP_{it} + \beta_2 HC_{it} + \beta_3 REG_{it} + \beta_4 ICT_{it} + \beta_5 CR_{it} + \varepsilon_{it}$$

متغیرهای تحقیق عبارت است:

HC_t : آموزش و منابع انسانی، GDP_t : رشد اقتصادی (تولید ناخالص داخلی)، ICT_t : زیر ساخت‌های اطلاعات و ارتباطات، REG_t : رژیم نهادی و اقتصادی، CAP_t : موجودی سرمایه خالص و CR_t : تسهیلات و اعتبارات بانکی

تجزیه و تحلیل

برای بررسی اثر رشد اقتصادی بر روی اقتصاد دانش‌بنیان بر کشورهای اسلامی از مدل اقتصادی سنجی پانل خود رگرسیونی ساختاری استفاده خواهد شد. که به شرح زیر است:

بخش اول آمار توصیفی

آمار توصیفی کشورهای اسلامی مورد مطالعه (آذربایجان، اردن، ازبکستان، اندونزی، ایران، پاکستان، تاجیکستان، ترکیه، تونس، سودان، قرقیزستان، قزاقستان، لبنان، مصر، هند) در بازه زمانی ۲۰۰۹ الی ۲۰۱۹ نشان داد؛ بیشترین و کمترین رشد اقتصادی کشورهای اسلامی مورد مطالعه مربوط به کشور مصر و کشور سودان، بیشترین و کمترین رشد آموزش و منابع انسانی در کشورهای اسلامی مورد مطالعه مربوط به کشور مصر، بیشترین و کمترین رشد زیر ساخت‌های اطلاعات و ارتباطات در کشورهای اسلامی مورد مطالعه مربوط به کشورهای سودان و مصر، بیشترین و کمترین رشد رژیم نهادی و اقتصادی (سهولت کسب و کار) در کشورهای اسلامی مورد مطالعه (REG^0) مربوط به کشور آذربایجان، بیشترین و کمترین رشد موجودی سرمایه خالص در کشورهای اسلامی مورد مطالعه (CAP^0) مربوط به کشورهای قیرقزستان و ازبکستان و بیشترین و کمترین رشد تسهیلات و اعتبارات بانکی در کشورهای اسلامی مورد مطالعه (CR^0) مربوط به کشورهای مصر و پاکستان می‌باشد.

بررسی اثر رشد شاخص اقتصاد دانش بنیان... / محمودی، فلیحی پیربست، دامن کشیده و نصیبیان

جدول ۱: آماره‌های توصیفی متغیرهای تحقیق

نام متغیر	تعداد مشاهدات	میانگین	میانه	ماکزیمم	مینیمم	انحراف معیار	آزمون جاک برا	سطح معنی‌داری
رشد اقتصادی کشورهای اسلامی مورد مطالعه (GDP ⁰)	۱۶۵	۰/۰۳۸۵	۰/۰۴۷۱	۰/۳۹۹۴	-۰/۴۲۵۳	۰/۱۲۶	۲۹/۶۲۰	۰/۰۰۰
رشد آموزش و منابع انسانی در کشورهای اسلامی مورد مطالعه (HC ⁰)	۱۶۵	۰/۰۰۶۳	۰/۰۰۰۹	۰/۱۳۴	-۰/۰۸۳۶	۰/۰۱۹۵	۲۴۷۵/۹۱	۰/۰۰۰
رشد زیر ساخت‌های اطلاعات و ارتباطات در کشورهای اسلامی مورد مطالعه (ICT ⁰)	۱۶۵	۰/۱۳۴	۰/۰۹۳۲	۱/۱۸۹	-۰/۴۷۰	۰/۱۷۳	۸۴۹/۳۱۸	۰/۰۰۰
رشد رژیم نهادی و اقتصادی (سهولت کسب و کار) در کشورهای اسلامی مورد مطالعه (REG ⁰)	۱۶۵	-۰/۰۱۱	۰/۰۰۰	۰/۸۱۵	-۰/۵۶۱	۰/۱۵۱	۴۸۸/۰۱۱	۰/۰۰۰
رشد موجودی سرمایه خالص در کشورهای اسلامی مورد مطالعه (CAP ⁰)	۱۶۵	-۰/۲۵۴	۰/۰۱۶۰	۸/۰۰۶	-۱۸/۷۷۱	۲/۴۹۷	۴۹۱۴/۲۳	۰/۰۰۰
رشد تسهیلات و اعتبارات بانکی در کشورهای اسلامی مورد مطالعه (CR ⁰)	۱۶۵	۰/۰۷۱۶	۰/۰۲۴۳	۲/۳۴۶	-۰/۳۱۵	۰/۲۳۵۳	۲۰۵۹۲/۸	۰/۰۰۰

منبع: یافته‌های تحقیق

آزمون ایستایی متغیرها

به منظور توضیح دادن ارتباط‌های بلندمدت در یک مدل اقتصادسنجی کلان مناسب باید قبل از انجام هرگونه برآوردی می‌بایست به این سال اساسی جواب داده شود: آیا متغیرهای مدل ایستا هستند؟ یا خیر؟ در این پژوهش ایستایی متغیرها با استفاده از آزمون فیشر مورد بررسی قرار گرفت که به شرح جدول (۲) می‌باشد.

فصلنامه مدیریت کسب و کار، شماره پنجاه و یک، پائیز ۱۴۰۰

جدول ۲: بررسی مانایی (ایستایی) متغیرهای تحقیق

نام متغیر	نوع آزمون	آماره t	سطح معنی داری	نتایج
رشد اقتصادی (GDP^0)	فیشر	۶۹/۱۳۸۳	۰/۰۰۰۱	مانا در سطح صفر
رشد آموزش و منابع انسانی (HC^0)	فیشر	۱۱۲/۵۸۴	۰/۰۰۰۰	مانا در سطح صفر
رشد زیر ساخت‌های اطلاعات و ارتباطات (ICT^0)	فیشر	۱۴۷/۰۲۲	۰/۰۰۰۰	مانا در سطح صفر
رشد رژیم نهادی و اقتصادی (سهولت کسب و کار) (REG^0)	فیشر	۸۲/۹۸۹۹	۰/۰۰۰۰	مانا در سطح صفر
رشد موجودی سرمایه خالص (CAP^0)	فیشر	۱۳۶/۱۱۳	۰/۰۰۰۰	مانا در سطح صفر
رشد تسهیلات و اعتبارات بانکی (CR^0)	فیشر	۸۱/۶۱۰۵	۰/۰۰۰۰	مانا در سطح صفر

منبع: یافته‌های تحقیق

جدول (۲) نشان می‌دهد، با استفاده از آزمون فیشر ایستایی یا مانایی متغیرهای تحقیق بررسی شد. با توجه به نتایج جدول (۴-۱) آماره آزمون (t) محاسبه شده برای متغیرهای پژوهش؛ رشد اقتصادی (GDP^0)، رشد آموزش و منابع انسانی (HC^0)، رشد زیر ساخت‌های اطلاعات و ارتباطات (ICT^0)، رشد رژیم نهادی و اقتصادی (سهولت کسب و کار) (REG^0)، رشد موجودی سرمایه خالص (CAP^0) و رشد تسهیلات و اعتبارات بانکی (CR^0) سطح خطا کمتر از ۰,۰۵ می‌باشد و ایستا بودن متغیرها در سطح صفر مورد قبول واقع می‌شود. پس نتیجه گرفته می‌شود تمام متغیرهای تحقیق در سطح I_0 ایستا می‌باشند.

تعیین طول وقفه مناسب در مدل

از آنجایی که بهترین معیار برای تعیین وقفه بهینه معیار شوارتز بیزین می‌باشد. ولی در این پژوهش معیار شوارتز بیزین وقفه بهینه صفر را نشان می‌دهد، لذا برای تعیین وقفه بهینه از معیار آکائیک (AIC) استفاده می‌شود. در جدول (۴-۲) معیار آکائیک (AIC) وقفه بهینه یک را نشان می‌دهد، پس نتیجه گرفته می‌شود بر اساس معیار آکائیک (AIC) بهترین وقفه یک می‌باشد.

جدول ۳: تعیین وقفه مدل VAR

HQC	AIC	SBC	LR	تعداد وقفه بهینه
-۵/۹۲۱	-۵/۹۷۸	*-۵/۸۳۸۶	----	۰
-۵/۷۴۷	*-۶/۱۴۳	-۵/۱۶۷۷	*۸۶/۴۷۸	۱
-۵/۲۱۸	-۵/۹۵۳	-۴/۱۴۱	۴۳/۹۲۲	۲
-۵/۵۲۸	-۵/۶۰۳	-۲/۹۵۵	۲۵/۲۳۱	۳

منبع: یافته‌های تحقیق

بررسی اثر رشد شاخص اقتصاد دانش بنیان... / محمودی، فلیحی پیربست، دامن کشیده و نصایبان

آزمون هم انباشتگی مدل

برای انجام آزمون هم انباشتگی، از آزمون هم انباشتگی جوهانسن آماره اثر و حداکثر مقدار ویژه استفاده می‌شود. با توجه تعیین وقفه بهینه یک نتایج آزمون جوهانسن در جدول (۳-۴) بر اساس آماره اثر و آماره حداکثر مقدار ویژه نشان می‌دهد؛ پنج رابطه بلندمدت در سطح ۰,۹۵ بین متغیرها وجود دارد.

جدول ۴: نتایج آزمون تعیین مرتبه همگرایی در مدل

Prob	مقدار بحرانی سطح ۰,۰۵	آماره اثر trace	مقدار ویژه	فرض H_1	فرض H_0
۰/۰۰۰۱	۹۵/۷۵۳	۴۳۷/۹۸۷	۰/۵۸۱	$R > 0$	$R = 0$
۰/۰۰۰۱	۶۹/۸۱۸	۳۲۰/۲۴۶۷	۰/۴۹۸	$R > 1$	$R = 1$
۰/۰۰۰۱	۴۷/۸۵۶	۲۲۷/۰۰۲۹	۰/۴۵۸	$R > 2$	$R = 2$
۰/۰۰۰۱	۲۹/۷۹۷	۱۴۴/۲۰۶	۰/۳۶۰	$R > 3$	$R = 3$
۰/۰۰۰	۱۵/۴۹۴۷	۸۶/۸۵۹	۰/۳۰۷	$R > 4$	$R = 4$
۰/۰۰۰	۳/۸۴۱۴	۳۷/۱۸۶	۰/۲۴۰	$R > 5$	$R = 5$
Prob	مقدار بحرانی سطح 0.05	آماره حداکثر مقدار ویژه Max-Eigen	مقدار ویژه	فرض H_1	فرض H_0
۰/۰۰۰	۴۰/۰۷۷	۱۱۷/۷۴۰	۰/۵۸۱	$R > 0$	$R = 0$
۰/۰۰۰	۳۳/۸۷۶	۹۳/۲۴۳	۰/۴۹۸	$R > 1$	$R = 1$
۰/۰۰۰	۲۷/۵۸۴	۸۲/۷۹۶	۰/۴۵۸	$R > 2$	$R = 2$
۰/۰۰۰	۲۱/۱۳۱	۵۷/۳۴۷	۰/۳۶۰	$R > 3$	$R = 3$
۰/۰۰۰	۱۴/۲۶۴	۴۹/۶۷۳	۰/۳۰۷	$R > 4$	$R = 4$
۰/۰۰۰	۳/۸۴۱	۳۷/۱۸۶	۰/۲۴۰	$R > 5$	$R = 5$

منبع: یافته‌های تحقیق

برآورد مدل تحقیق بر اساس روش خود رگرسیون برداری پنل

مدل را با روش خود رگرسیون برداری پنل با وقفه بهینه یک مورد برازش قرار می‌دهیم، نتایج و معادله مدل در جدول زیر (۵) آمده است. برای تفسیر نتایج به این نکته باید توجه کرد که اساساً در تخمین دستگاه معادلات ضرایب و درصد توضیح دهندگی پارامترهای الگو، اهمیت روش‌های تک معادله را ندارند و انتظار نمی‌رود که کلیه ضرایب برآورده شده مربوط به وقفه متغیرها از نظر آماری معنادار باشند. اما ممکن است که ضرایب در مجموع بر اساس آماره F معنادار بوده باشند. به عبارتی در حالت کلی آماره

فصلنامه مدیریت کسب و کار، شماره پنجاه و یک، پائیز ۱۴۰۰

آزمون F معنی‌دار بودن ضرایب را در مجموع تأیید می‌کنند نتایج معادله بدست آمده بر اساس آزمون خود رگرسیون (VAR) به شرح جدول (۵) می‌باشد:

جدول ۵: نتایج برآورد الگوی رگرسیون خود برداری VAR

نام متغیر	ضرایب متغیرها	انحراف معیار	آماراحتمال†
رشد اقتصادی یک دوره گذشته (GDP^0_{-1})	۰/۱۱۸۸	۰/۱۲۶	-۰/۹۴۰
رشد آموزش و منابع انسانی یک دوره گذشته (HC^0_{-1})	۰/۴۵۵	۰/۷۴۵	۰/۵۷۴
رشد زیر ساخت‌های اطلاعات و ارتباطات یک دوره گذشته (ICT^0_{-1})	-۰/۰۷۶۵	۰/۰۸۶	-۰/۸۸۴
رشد رژیم نهادی و اقتصادی (سهولت کسب‌وکار) یک دوره گذشته (REG^0_{-1})	۰/۸۳۱	۰/۱۰۸	۰/۷۶۹
رشد موجودی سرمایه خالص یک دوره گذشته (CAP^0_{-1})	-۰/۰۰۷۹	۰/۰۰۶۲۲	-۱/۲۸۴
رشد تسهیلات و اعتبارات بانکی یک دوره گذشته (CR^0_{-1})	-۰/۰۹۹۰	۰/۰۸۶۰	-۱/۱۵۱۱
عرض از مبدا	-۰/۰۱۱	۰/۰۲۴۶	-۰/۰۴۶۳
شاخص‌های آزمون			
$F=۵/۷۱$		$R^2= ۰,۹۱$	

نتایج جدول (۵) نشان می‌دهد آماره F بیان‌گر معناداری کل رگرسیون بدست آمده است. به عبارتی این فرضیه که ضرایب متغیرهای مستقل مدل می‌توانند صفر باشند رد می‌شود ولی کل رگرسیون معنی‌دار است. آماره R^2 که بیانگر قدرت توضیح دهنده مدل‌ها را بیان می‌کند که ضریب تعدیل شده برابر با ۹۱ درصد است. به عبارتی ۹۲ درصد از تغییرات متغیر وابسته (رشد رژیم نهادی و اقتصادی (سهولت کسب‌وکار)) به وسیله متغیرهای مستقل (رشد اقتصادی یک دوره گذشته (GDP^0_{-1}), رشد آموزش و منابع انسانی یک دوره گذشته (HC^0_{-1}), رشد زیر ساخت‌های اطلاعات و ارتباطات یک دوره گذشته (ICT^0_{-1}), رشد رژیم نهادی و اقتصادی (سهولت کسب‌وکار) یک دوره گذشته (REG^0_{-1}), رشد موجودی سرمایه خالص یک دوره گذشته (CAP^0_{-1}), رشد تسهیلات و اعتبارات بانکی یک دوره گذشته (CR^0_{-1})) توضیح داده شده است.

تحلیل شوک داده‌ها و مدت استهلاک آنها

معمولاً در استنتاج مربوط به یک الگوی خود رگرسیون برداری پنل، به توابع واکنش ضربه‌ای و تجزیه واریانس توجه می‌شود یک واکنش ضربه‌ای مولفه‌های مربوط به متغیرهای درونزا را به شوک‌ها با جهش‌هایی که متغیرهای خاصی وارد می‌شود تفکیک می‌کند سپس تأثیر تغییر در جهش به اندازه یک انحراف معیار شوک‌های مقادیر جاری و آینده متغیرهای درونزا را مشخص می‌کند. ما تأثیر این شوک را طی برنامه ۱۰ ساله مورد بررسی قرار می‌دهیم. نتایج نمودارها نشان می‌دهد که هرگاه تکان یا شوکی به

بررسی اثر رشد شاخص اقتصاد دانش بنیان.../محمودی، فلیحی پیربست، دامن کشیده و نصایبان

اندازه یک انحراف معیار بر متغیر رشد رژیم نهادی و اقتصادی (سهولت کسب و کار) اعمال گردد چه تأثیری بر روی متغیرها تحقیق دارد. نتایج اثر شوک رشد اقتصاد دانش بنیان بر روی رشد رژیم نهادی و اقتصادی (سهولت کسب و کار) کشورهای اسلامی مورد مطالعه نشان داد اثر شوک رشد رژیم نهادی و اقتصادی (سهولت کسب و کار) بر روی رشد اقتصادی (تولید ناخالص داخلی) کشورهای اسلامی مورد مطالعه نشان می دهد در سال های اولیه منفی ولی در سال های بعدی تأثیر مثبت دارد. علت آن را در فضای نامناسب کسب و کار، بخش خصوصی به سمت اقتصاد زیرزمینی غیر مولد و غیر رسمی، رشوه و فساد افزایش می یابد و نهایتاً تبانی در قراردادها، مزایده مناقصه ها دانست. اما با گذشت زمان قوانین با ثبات و کاهش قوانین دست و پاگیر کسب و کار می شود، این امر باعث می شود تعداد سرمایه گذاران خارجی وارد شده به اقتصاد کشور میزبان بیشتر شود. با افزایش سهم بنگاه های خارجی در اقتصاد میزان و تعامل سازنده میان بنگاه های داخلی و خارجی اثرات مثبتی بر مهارت نیروی کار، ساختار بازار، سطح دستمزدها... دارد که در نهایت منجر به بهبود تولید در کشور میزبان و رشد اقتصادی آن کشور می شود.

شوک رشد رژیم نهادی و اقتصادی (سهولت کسب و کار) بر روی رشد آموزش و منابع انسانی کشورهای اسلامی مورد مطالعه نشان می دهد تأثیر مثبت دارد. محرک اقتصادی و رژیم نهادی؛ که در واقع محرک هایی را شامل می شود که متضمن استفاده کارآمد از دانش موجود در راستای شکوفایی کارآفرینی است از جمله آموزش و منابع انسانی؛ جمعیت تحصیل کرده و آموزش دیده قابلیت ایجاد، به اشتراک گذاری و استفاده از دانش را در سطح بالایی حفظ می کند. لیبیچ و کولاروا (۲۰۰۸) تأکید دارند، رشد آموزش و منابع انسانی در هر کشوری، مستلزم تعیین یک چارچوب رژیم نهادی و اقتصادی (سهولت کسب و کار) خوب است. رژیم نهادی و اقتصادی (سهولت کسب و کار)، جریان دانش میان پژوهش های دانشگاهی و علمی و کاربرد آنها در صنعت و فناوری را تسهیل می کند.

اثر شوک رشد رژیم نهادی و اقتصادی (سهولت کسب و کار) بر روی رشد زیرساخت های اطلاعات و فناوری کشورهای اسلامی مورد مطالعه نشان می دهد تأثیر منفی دارد، رژیم نهادی و اقتصادی (سهولت کسب و کار) به ترکیب بهینه ای از قانون گذاری، فعالیت های عملی، مشوقها و نهادها نیاز دارد. اداره ناکارآمد دولت و تأکید ناکافی بر سیاست مشارکتی در سیاست گذاری، یکی از مهم ترین معضلات سیاستی است. و باعث کاهش رشد زیرساخت های اطلاعات و فناوری می شود.

شکل گیری روابط مناسب میان بخشهای مختلف اقتصادی، کسب اعتبارات مورد نیاز فعالان اقتصادی توسط نظامی ساختار یافته و جامع و بسیاری از روابط و مناسبات دیگر در سایه ساماندهی نهادهای

فصلنامه مدیریت کسب و کار، شماره پنجاه و یک، پائیز ۱۴۰۰

اقتصادی است که بدون شکل‌گیری و تقویت آنان اطمینان لازم برای سرمایه‌گذاران حاصل نمی‌شود. عدم وجود نهادهای اقتصادی مناسب که پشتیبان فعالیت‌های اقتصادی سالم می‌باشد و شکل‌گیری محیط نامناسب کسب‌وکار، هزینه‌های بیشتری بر کسب‌وکارهای کوچک تحمیل می‌کند، این درحالی است که کسب‌وکارهای بزرگ قدرت بیشتری در تأثیرگذاری بر محیط پیرامون خود دارند باعث می‌شود به‌دلیل عدم توانایی در مقابله با این مشکلات، به ناچار فعالیت خود را تعطیل می‌نمایند و در نتیجه رشد موجودی سرمایه‌خالص کاهش می‌یابد.

اثر شوک رشد رژیم نهادی و اقتصادی (سهولت کسب‌وکار) بر روی رشد تسهیلات اعطایی بانک‌های کشورهای اسلامی مورد مطالعه نشان داد منفی می‌باشد. یکی از مهم‌ترین مسائل اقتصاد کشور که تأثیر زیادی بر خروج از رکود و کاهش بیکاری دارد، بهبود رژیم نهادی و اقتصادی (سهولت کسب‌وکار) است. در ادبیات جدید رشد اقتصادی، نهادها و مقررات از جمله عوامل موثر بر انگیزه سرمایه‌گذاران و کارآفرینان در انجام فعالیت‌های تجاری، تلقی می‌شوند. عدم وجود نهادهای اقتصادی مناسب که پشتیبان فعالیت‌های اقتصادی سالم می‌باشد و شکل‌گیری محیط نامناسب کسب‌وکار می‌باشد. باعث می‌شود میزان سرمایه‌گذاری کاهش یابد و تقاضا برای تسهیلات اعطایی بانک‌ها نیز کاهش یابد.

تجزیه واریانس مدل

جدول (۶) خطای پیش‌بینی رژیم نهادی و اقتصادی (سهولت کسب‌وکار) برای ۱۰ دوره را نشان می‌دهد؛ به این معنی که در طول این ۱۰ دوره، اثر هر یک از متغیرهای توضیحی بر روی متغیر رشد آموزش و منابع انسانی چقدر است. نتایج باتوجه به جدول (۶) حاکی بر آن است :

۱- اثر تجزیه واریانس رشد رژیم نهادی و اقتصادی (سهولت کسب‌وکار) کشورهای اسلامی

مورد مطالعه

جدول (۶) اثر تجزیه واریانس رشد رژیم نهادی و اقتصادی (سهولت کسب‌وکار) کشورهای اسلامی مورد مطالعه را نشان می‌دهد در سال اول ۱۰ درصد متغیر توسط خود متغیر توضیح داده می‌شود. در سال دوم ۹۶/۰۳۵ درصد، سال سوم ۹۴/۳۱۷ درصد، سال چهارم ۹۳/۹۲۴ درصد، سال پنجم ۹۳/۶۴۹ درصد، از سال ششم الی سال دهم ۹۳/۵۲۱ درصد تغییرات از میزان توضیح‌دهی از سوی خود متغیر (رژیم نهادی و اقتصادی (سهولت کسب‌وکار)) کشورهای اسلامی مورد مطالعه نشان می‌دهد.

بررسی اثر رشد شاخص اقتصاد دانش بنیان... / محمودی، فلیحی پیربست، دامن کشیده و نصایبان

۲- اثر رشد اقتصادی (تولید ناخالص داخلی) بر روی رشد رژیم نهادی و اقتصادی (سهولت

کسب و کار) کشورهای اسلامی مورد مطالعه

جدول (۶) اثر تجزیه واریانس رشد رژیم نهادی و اقتصادی (سهولت کسب و کار) کشورهای اسلامی مورد مطالعه را نشان می‌دهد در سال اول ۱۰۰ درصد متغیر توسط خود متغیر توضیح داده می‌شود. در سال دوم ۰/۷۲۵ درصد، سال سوم ۲/۲۵۱ درصد، سال چهارم ۲/۴۴۵ درصد، سال پنجم ۲/۶۵۲ درصد، از سال ششم الی دهم حدود ۲/۷۳ درصد از تغییرات رشد رژیم نهادی و اقتصادی (سهولت کسب و کار) توسط متغیر رشد اقتصادی (تولید ناخالص داخلی) کشورهای اسلامی مورد مطالعه توضیح داده می‌شود.

۳- اثر رشد آموزش و منابع انسانی بر روی رشد رژیم نهادی و اقتصادی (سهولت کسب و کار)

کشورهای اسلامی مورد مطالعه

جدول (۶) اثر تجزیه واریانس رشد رژیم نهادی و اقتصادی (سهولت کسب و کار) کشورهای اسلامی مورد مطالعه را نشان می‌دهد در سال اول ۱۰۰ درصد متغیر توسط خود متغیر توضیح داده می‌شود. در سال دوم ۰/۴۴۵ درصد، سال سوم ۰/۶۱۶ درصد، سال چهارم ۰/۶۵۹ درصد، از سال پنجم الی دهم ۰/۶۶۴ درصد از تغییرات رشد رژیم نهادی و اقتصادی (سهولت کسب و کار) توسط متغیر رشد آموزش و منابع انسانی کشورهای اسلامی مورد مطالعه توضیح داده می‌شود.

۴- اثر رشد زیرساخت‌های اطلاعات و ارتباطات بر روی رشد رژیم نهادی و اقتصادی

(سهولت کسب و کار) کشورهای اسلامی مورد مطالعه

جدول (۶) اثر تجزیه واریانس رشد رژیم نهادی و اقتصادی (سهولت کسب و کار) کشورهای اسلامی مورد مطالعه را نشان می‌دهد در سال اول ۱۰۰ درصد متغیر توسط خود متغیر توضیح داده می‌شود. در سال دوم ۰/۵۶۳ درصد، سال سوم ۰/۵۹۳ درصد، سال چهارم ۰/۵۸۸ درصد، سال پنجم ۰/۶۰۷ درصد، سال ششم ۰/۶۲۰ درصد، از سال هفتم الی دهم ۰/۶۲۳ درصد از تغییرات رشد رژیم نهادی و اقتصادی (سهولت کسب و کار) توسط متغیر رشد زیرساخت‌های اطلاعات و ارتباطات کشورهای اسلامی مورد مطالعه توضیح داده می‌شود.

۵- اثر رشد موجودی سرمایه خالص بر روی رشد رژیم نهادی و اقتصادی (سهولت

کسب و کار) کشورهای اسلامی مورد مطالعه

جدول (۶) اثر تجزیه واریانس رشد رژیم نهادی و اقتصادی (سهولت کسب و کار) کشورهای اسلامی مورد مطالعه را نشان می‌دهد در سال اول ۱۰۰ درصد متغیر توسط خود متغیر توضیح داده می‌شود. در

فصلنامه مدیریت کسب و کار، شماره پنجاه و یک، پائیز ۱۴۰۰

سال دوم ۱/۰۷۲ درصد، سال سوم ۱/۰۸۵ درصد، سال چهارم ۱/۲۷۷ درصد، از سال پنجم الی دهم ۱/۲۸۱ درصد از تغییرات رشد رژیم نهادی و اقتصادی (سهولت کسب و کار) توسط متغیر رشد موجودی سرمایه خالص کشورهای اسلامی مورد مطالعه توضیح داده می شود.

۶- اثر رشد تسهیلات اعطایی بر روی رشد رژیم نهادی و اقتصادی (سهولت کسب و کار)

کشورهای اسلامی مورد مطالعه

جدول (۶) اثر تجزیه واریانس رشد رژیم نهادی و اقتصادی (سهولت کسب و کار) کشورهای اسلامی مورد مطالعه را نشان می دهد در سال اول ۱۰۰ درصد متغیر توسط خود متغیر توضیح داده می شود. در سال دوم ۱/۱۵۶ درصد، سال سوم ۱/۱۴۹ درصد، سال چهارم ۱/۱۴۸ درصد، سال پنجم ۱/۱۴۸ درصد، سال ششم ۱/۱۶۰ درصد، از سال هفتم الی سال دهم ۱/۱۶۵ درصد از تغییرات رشد رژیم نهادی و اقتصادی (سهولت کسب و کار) توسط متغیر رشد تسهیلات اعطایی کشورهای اسلامی مورد مطالعه توضیح داده می شود.

جدول (۶): اثر نتایج تجزیه واریانس متغیرها مدل رشد رژیم نهادی و اقتصادی (سهولت کسب و کار)

period	S.E	رشد رژیم نهادی و اقتصادی (سهولت کسب و کار)	رشد اقتصادی	رشد آموزش و منابع انسانی	رشد زیر ساخت های (اطلاعات و ارتباطات)	رشد موجودی سرمایه خالص	رشد تسهیلات و اعتبارات بانکی
۱	۰/۱۳۴	۱۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰
۲	۰/۱۳۷	۹۶/۰۳۵	۰/۷۲۵	۰/۴۴۵	۰/۵۶۳	۱/۰۷۲	۱/۱۵۶
۳	۰/۱۳۸	۹۴/۳۱۷	۲/۲۵۱	۰/۶۰۲	۰/۵۹۳	۱/۰۸۵	۱/۱۴۹
۴	۰/۱۳۹	۹۳/۹۲۴	۲/۴۴۵	۰/۶۱۶	۰/۵۸۸	۰/۲۷۷	۱/۱۴۸
۵	۰/۱۳۹	۶۳/۶۴۹	۲/۶۵۲	۰/۶۵۹	۰/۶۰۷	۱/۲۸۲	۱/۱۴۸
۶	۰/۱۳۹	۹۳/۵۴۶	۲/۷۲۷	۰/۶۶۳	۰/۶۲۰	۱/۲۸۱	۱/۱۶۰
۷	۰/۱۳۹	۹۳/۵۲۹	۲/۷۳۷	۰/۶۶۴	۰/۶۲۱	۱/۲۸۱	۱/۱۶۵
۸	۰/۱۳۹	۹۳/۵۲۵	۲/۷۳۹	۰/۶۶۴	۰/۶۲۲	۱/۲۸۲	۱/۱۶۵
۹	۰/۱۳۹	۹۳/۵۲۳	۲/۷۴۱	۰/۶۶۴	۰/۶۲۳	۱/۲۸۲	۱/۱۶۴
۱۰	۰/۱۳۹	۹۳/۵۲۰	۲/۷۴۳	۰/۶۶۴	۰/۶۲۳	۱/۲۸۲	۱/۱۶۴

منبع: یافته های تحقیق

نتایج و پیشنهادات تحقیق

بنا بر نظریات پذیرفته شده در علم اقتصاد، دانش همواره به عنوان یکی از اهرم های اساسی رشد اقتصادی مورد توجه بوده است. امروزه یکی از مظاهر و شاخص های اصلی توسعه یافتگی دستیابی به اقتصاد دانش بنیان است. در کشور ما نیز با توجه به پیشرفت های علمی صورت گرفته فرصتی مناسب

بررسی اثر رشد شاخص اقتصاد دانش بنیان... / محمودی، فلیحی پیربست، دامن کشیده و نصابیان

جهت حرکت به سوی اقتصاد دانش بنیان ایجاد شده است. بنابراین در صورت برنامه ریزی صحیح امکان ایجاد و رشد کسب و کارهای دانش بنیان و در نتیجه جهت گیری اقتصاد کشور به سمت اقتصاد دانش بنیان و افزایش تولید ناخالص ملی فراهم خواهد آمد. لذا تاکید بر ایجاد و راه اندازی کسب و کارهای دانش بنیان و حمایت از آنها، تسهیل و تشویق بهره گیری از تحقیقات کاربردی و یافته های علمی در فرایند جهانی شدن تولید و تجارت، باید به عنوان تدبیر عملی و اساسی جهت رشد اقتصادی در کشور مورد توجه سیاستگذاران و مسئولین در حوزه های اقتصادی و اجتماعی و بازار کار و اشتغال قرار گیرد با توجه نتیجه بدست آمده پیشنهاد می شود: دولت های کشورهای اسلامی از طریق ارائه مشوق ها و قوانین مؤثر، انگیزه را برای استفاده کارآ از دانش موجود مهیا کنند. قانونمند کردن بیشتر فعالیت ها به واسطه طراحی سازوکارهای نظارتی دقیقتر (به منظور ارتقای کیفیت مقررات تنظیمی)، تلاش در جهت از بین بردن بی ثباتی سیاسی در کشورهای اسلامی، ایجاد انسجام و وحدت بین گروه های مختلف در کشورهای اسلامی که یکی از مهم ترین مؤلفه های حکمرانی، افزایش کیفیت و بهره ی نیروی انسانی در کشورهای اسلامی، بهبود فضای کسب و کار همراه با کاهش مقررات اضافی و دست و پاگیر در کشورهای اسلامی، فراهم ساختن چارچوب حقوقی منسجم برای ترسیم فضای کسب کاری که منجر به استقرار تدریجی اقتصاد دانش بنیان می شود، ایجاد تغییرات نهادی به سمت بهبود حکمرانی از جمله ایجاد دولت پاسخگو، ارتقای شفافیت دولتی، کنترل فساد، ارتقای کیفیت مقررات و حاکمیت قانون در کشورهای اسلامی

فصلنامه مدیریت کسب و کار، شماره پنجاه و یک، پائیز ۱۴۰۰

منابع

- ۱) امینی، ا.، میلانی، م. و جلیلی، ن. (۱۳۹۴). بررسی تأثیر مؤلفه‌های اقتصاد دانش بنیان بر رشد اقتصادی ایران در سال‌های ۱۳۵۴-۱۳۹۱، فصلنامه سیاست گذاری پیشرفت اقتصادی دانشگاه الزهراء (۳): ۷۳-۱۵.
- ۲) باصری، ب؛ اصغری، ن. کیا، م. (۱۳۹۰). تحلیل تطبیقی نقش مؤلفه‌های اقتصاد دانش محور بر رشد اقتصادی، فصلنامه پژوهش‌های اقتصاد ایران، سال ۱۶، شماره ۴۷: ۱-۲۹.
- ۳) بختیاری، ص. و شایسته، ا. (افسانه). بررسی تأثیر فضای کسب و کار بر رشد اقتصادی در کشورهای منتخب با تأکید بر ایران، فصلنامه علوم اقتصادی، شماره ۱۹: ۱۷۵-۲۰۴.
- ۴) بهبودی، د. و امیری، ب. (۱۳۸۹). رابطه بلندمدت اقتصاد دانش بنیان و رشد اقتصادی در ایران، فصلنامه سیاست علم و فناوری ۲ (۴۲): ۲۳-۳۲.
- ۵) شقاقی شهری، و (۱۳۹۶). نقش اقتصاد دانش بنیان در همگرایی تجاری کشورهای اسلامی رویکرد برون گرایی (اقتصاد مقاومتی)، دوفصلنامه علمی - پژوهشی جستارهای اقتصادی ایران سال ۱۴، شماره ۲۸: ۹-۳۱.
- ۶) کیمیائی، ف. و ارباب افزلی، م. (۱۳۹۵). تأثیر حکمرانی و عوامل اقتصاد دانش بنیان بر صادرات اقتصادهای نوظهور، فصلنامه سیاست‌های مالی و اقتصادی سال چهارم، شماره ۱۱۶: ۹۵-۱۳.
- 7) Baseri, B., Asghari, N. and Kia, M. (2011). Comparative Analysis of the role of knowledge - based economic growth, *Journal of Economic Studies*, 16(4), 1 -29 .
- 8) Chen, D.H.C., & Dahlman, J. (2004). Knowledge and developpent: a cross-section approach (Vol. 3366).
- 9) Dahlman, Carl J., Thomas Andersson (2000), *Korea and the knowledge-based Economy: Making the Transition*, The World Bank, Washington DC, USA.
- 10) Schumpeter, J. A. (1934). *The Theory of Economic Development: An Enquiry into Profits, Capital, Credit, Interest and the Business Cycle*, New Brunswick, NJ.: Transaction Publishers.
- 11) Smith, K. (2002), "What Is The Knowledge Economy? Knowledge Intensity and Distributed Knowledge Bases", *The United Nations University, Institute for New Technologies, Unu/Intech Discussion Papers*. Issn 1564-8370,
- 12) North, D. C. "Institutions"., *Journal of Economic Perspectives*, Vol.5, No.1 (1991): 97-112.
- 13) Solow, R. M. (1956). A Contribution to the Theory of Economic Growth, *Quarterly Journal of Economics*, 70 (1), 65-94.

بررسی اثر رشد شاخص اقتصاددانش بنیان... / محمودی، فلیحی پیربست، دامن کشیده و نصابیان

یادداشت‌ها :

- 1 Rodrik et al.
- 2 North
- 3 Pritchett
- 4 Giyifason